

Entrevista a Amos Oz

"Feu la pau, no l'amor"

Amos Oz (Jerusalem, 1939) és el novel·lista israelià més conegut arreu del món. Ha vingut a Barcelona per presentar l'última novel·la, *Las mujeres de Voel*, que publica l'editorial Grijalbo, i alhora fer de jurat del Premi Catalunya.

Per desgràcia, encara no hi ha cap traducció catalana d'aquest excel·lent novel·lista, que a més de bona literatura ofereix una qualitat humana i intel·lectual gairebé única –i més tenint en compte que ha de viure en un país garratibat per les tensions i la guerra interminable entre àrabs i jueus; Oz, que viu en un *kibbutz*, és un dels dirigents del moviment *Shalom akhshav* ("La pau. ara"), partidari del compromís amb els palestins i d'aconseguir la pau a canvi dels territoris ocupats. Potser preveient l'enorme esforç que a l'Orient Mitjà demana qualsevol compromís va canviar el seu cognom patern, Klansner, per *Oz*. *valentia* en hebreu...

—Una de les coses més remarcables de la seva obra –sobretot la periodística i d'assaig polític– és la lucidesa sorprenent que tenen els seus articles, la seva força i independència. ¿Com pot un escriptor, a l'Israel d'avui, mantenir-se ferm enmig de tanta lluita, de tant de sofriment i d'extremisme? Dit altrament. ¿és possible, avui a Israel, no perdre la integritat, l'ètica personal, la llibertat per a escriure?

—És possible. No estic sol. Som molts els que volem dir la nostra i no ens empassem la política nefasta dels actuals governants d'Israel. No m'he volgut posar mai cap medalla, no sóc un màrtir. No m'han perseguit mai ni m'han prohibit mai res –Israel encara és una democràcia. De vegades em diuen que sóc un traïdor. Però quin escriptor no ho és quan no diu el que s'espera que digui. Mantenir-se ferm, a Israel, no és un merit –i menys si saps tenir paciència; no ha estat mai popular defensar coses impossibles, com ara aconseguir la pau.

—En *The Slopes of Lebanon* vostè afirma que Israel va perdre la seva, diguem-ne, virginitat –és a dir, la seva lluita per la supervivència, i no per la conquesta– arran de la invasió del Líban el 1982. ¿Pot una nació sencera recuperar

aquesta pèrdua?

—És clar que pot. Fins i tot els imperis han pogut. Espanya mateix ha pogut. No hi ha cap nació, cap estat que no s'hagi tacat mai en empreses innobles. No hi ha societats verges. És veritat que, com a estat, van deixar-hi moltes il·lusions, al Líban, perquè ens pensàvem que no hauríem de lluitar mai en una guerra no defensiva. Però potser hem après la lliçó. No repetirem el mateix error.

—*Una de les idees més sorprenents que ha manifestat sovint sobre la realitat social israeliana és la consideració del*

component mediterrani com a possibilitat d'assuaujar les tensions entre la realitat "asquenasa (els jueus d'origen centroeuropeu) i l'oriental (el jueus més integrats en la realitat de l'Orient Mitjà). Que Israel pot ser un lloc millor per viure-hi si es va semblant més i més a Nàpols, Atenes o, perquè no, Barcelona...

—Bé, és un fet que, avui, els jueus d'origen sefardita —i doncs, mediterrani—, són majoria a Israel. La vella idea dels pares de la pàtria —bastir una espècie de nova Suïssa enmig del desert. seure tranquil·la-

ment a prendre te i pastetes, el *fair play* i l'ordre—, no ha pogut quallar, Israel pertany al Mediterrani. No és, doncs, ni Oslo ni Bagdad. El procés de mediterraneïtzació és, crec, imparable. I, efectivament, suposo que aquest grau d'anarquia mediterrània que ha anat conformant la nova realitat israeliana ens anirà d'allò més bé.

—*Hi ha, en The Slopes of Lebanon, un interessant capítol sobre la pel·lícula Shoa (nou hores esfereïdores sobre el nazisme i l'holocaust). A Espanya, la televisió va projectar-la en una hora impossible, ben entrada la nit, quan gairebé tothom dormia. ¿Què li sembla, això? ¿Com es pot lluitar contra el racisme i la intolerància si no podem saber com va ser de debò tot allò?*

—Fa de mal dir. L'interès de *Shoa* era de veure com el botiguer i el flequer de la cantonada es convertien en bèsties —el nom no fa justícia; no hi ha cap bèstia que els pugui definir. Ahir li compro el pa, demà fa de guàrdia a Treblinka. El nazisme no va ser una idea, no era res que depassés la vida quotidiana de la gent. En aquesta pel·lícula hi ha assassins que recorden la seva feina als camps amb una naturalitat increïble. "Era una pallissa descarregar tots aquells cadàvers"...el problema era que, de vegades, el gas s'encallava a les canonades"... coses així. *Shoa* hauria de passar-se obligatòriament a les escoles d'arreu del món. Perquè ni el flequer ni el botiguer hagin de treballar mai en un camp d'extermini. Això que m'ha dit de l'horari de projecció és gairebé d'escàndol, però em sembla que la televisió espanyola no ha estat l'única que s'ha atrevit a dedicar-li un horari més adient.

—*Els immigrants jueus que vénen de la Unió Soviètica, ¿són un perill per a un possible acord de pau entre palestins i israelians?*

—Aquesta qüestió és una mostra més de la incompetència del Likud —amb el silenci covard dels laboristes. Només setanta dels centenars d'immigrants soviètics han decidit viure a les zones ocupades. És gairebé impossible repoblar Gaza i Cisjordània amb gent de la diàspora. I menys si vénen de la Unió Soviètica. L'únic que volen és viure bé, fer diners, comprar coses. No volen venir a Israel —a casa seva— per a rebre pedrades en un lloc —les zones ocupades— on no els vol ningú. El problema dels jueus soviètics l'han inflat els que només saben trobar motius per a allunyar la pau.

—*¿Estan preparats, els israelians, per a conviure amb un estat palestí? ¿Poden*

"La democràcia es fràgil sempre, a tot arreu. Un estat que lluita per sobreviure ha de vigilar doblement les seves llibertats".

DOMENEC UMBERT

sacrificar la meitat de Jerusalem —reclamada com a capital també pels palestins— en nom de la pau?

—En les condicions actuals, he de reconèixer que no. Gairebé ningú, a Israel, admetria perdre el que tenim. Però les condicions poden canviar. I això no vol dir, per res del món, haver d'admetre que els palestins eren els bons de la pel·lícula. Com he dit més d'una vegada, palestins i jueus hem de fer la pau, no l'amor. Si les condicions canvien, si trobem interlocutors vàlids i fiables, tot és negociable. Ningú creia que Israel arribés a tornar mai el Sinaí —i es va tornar, perquè hi havia una cosa sense preu a guanyar: la pau amb Egipte.

—*La democràcia israeliana, tenint en compte el veïnatge —no gens permeable a la vida parlamentària i a la llibertat— és una mena de miracle, i fins a cert punt un exemple. ¿Es troba en perill, d'una manera o altra?*

—Totes les democràcies es troben en perill. No naixem demòcrates —ni les persones ni els països. La democràcia és fràgil,

sempre, a tot arreu. Un estat que lluita per sobreviure ha de vigilar doblement les seves llibertats. Però no crec que hi hagi cap perill d'involució, a Israel. Els israelians —alguna lliçó han d'haver pres de l'època nazi— ja no saben viure dominats per ningú, no els agrada rebre ordres. És el component anàrquic, novament. Això és la millor vacuna contra les temptacions dictatorials. Israel, malgrat la ceguesa del Likud i de l'OAP, continuarà sent una democràcia.

—*Una pregunta sobre el kibbutzim. ¿Encara són un sistema de vida alternatiu, una esperança per a creure en una societat millor? ¿Són, encara, l'orgull de la tradició social i progressista dels primers israelians?*

—Com a experiment, el kibbutz no ha fallat. No s'ha demostrat que no funcioni. Potser, i més ara, el món el vegi cada vegada anacrònic —li recordo que, en segons quins kibbutzim, els diners gairebé no tenen importància—, però no és un error. Diguem que continua sent, només, una prova de laboratori. Però, tot i les recan-

ces de segons quin científic, la prova encara dona resultats.

—*Parlem, finalment, de la seva obra literària —si és possible, en un cas com el seu, separar el novel·lista de l'articulista. Penso que, potser, les seves novel·les usen la realitat jueva a Israel com a metàfora. Que tots som Yoel (l'agent del Mossad del seu darrer llibre) d'una manera o d'altra. Tots tenim secrets, tots busquem desesperadament el sentit de la vida. ¿Hi està d'acord?*

—Absolutament. Em sembla una manera exacta de definir el que faig. La veritat és que no he d'afegir-hi res...

I, amb una amabilitat extrema que ha mantingut durant tota l'entrevista, encara té temps per a comentar les semblances que troba entre el problema jueu i el català, sobretot pel que fa a la recuperació de la llengua... "Sou una mena de jueus del mediterrani occidental", diu, "però no sabeu què és, exactament, un ghetto..." Una diferència que, li dic, ens estimem més no haver d'eliminar.

Albert Mas-Griera